

Αναρχία και βία (Ερίκο Μαλατέστα)

ΑΝΑΡΧΙΑ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΜΗ ΒΙΑ, μη κυριαρχία ανθρώπου σε άνθρωπο, μη επιβολή βιαιώς της βούλησης ενός ή περισσοτέρων στους υπολοίπους. Είναι μόνο μέσω της εναρμόνισης των συμφερόντων, μέσω της εθελούσιας συνεργασίας, της αγάπης, του σεβασμού, της αμοιβαίας ανοχής, είναι μόνο με την πειθώ, το παράδειγμα, τη μεταδοτικότητα και το αμοιβαίο όφελος από την επιείκεια που μπορεί και πρέπει να θριαμβεύσει η αναρχία, δηλαδή μια κοινωνία αδελφών ελευθέρως αλληλέγγυων, η οποία θα εξασφαλίζει στους πάντες την μέγιστη ελευθερία, τη μέγιστη ανάπτυξη,

τη μέγιστη δυνατή ευημερία.

Υπάρχουν σίγουρα άλλοι άνθρωποι, άλλες παρατάξεις, άλλες σχολές τόσο ειλικρινώς αφιερωμένες στο γενικό καλό, όσο μπορούν να είναι οι καλύτεροι ανάμεσα μας. Αλλά αυτό που διακρίνει τους αναρχικούς απ' όλους τους άλλους, είναι ακριβώς ο φόβος της βίας, η επιθυμία και η πρόθεση να εξαιρεθεί η βία, δηλαδή η υλική δύναμη, από την ανθρώπινη άμιλλα. Θα μπορούσαμε ως εκ τούτου να πούμε ότι η ιδιαίτερη ιδέα που διακρίνει τους αναρχικούς, είναι η κατάργηση του χωροφύλακα, ο αποκλεισμός από τους κοινωνικούς συντελεστές του κανόνα που επιβάλλεται μέσω της κτηνώδους, είτε νόμιμης, είτε παράνομης, δύναμης

Αλλά τότε, θα μπορούσε να ρωτήσει κανείς, γιατί στον σημερινό αγώνα, εναντίον των κοινωνικο-πολιτικών θεσμών που θεωρούν καταπιεστικούς, οι αναρχικοί έχουν κηρύξει και ασκήσει, κηρύττουν και ασκούν, όταν μπορούν, τη χρήση βίαιων μέσων, κάτι το οποίο προφανώς αντιφάσκει με τους σκοπούς τους; Κι αυτό σε βαθμό που, κάποιες φορές, πολλοί καλόπιστοι, όπως και όλοι οι κακόπιστοι αντίπαλοι τους, να πιστεύουν ότι το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του Αναρχισμού ίσως να είναι ακριβώς η βία;

Το ερώτημα μπορεί να φαίνεται όχι προκαλεί αμηχανία, αλλά μπορώ να το απαντήσω με λίγα λόγια. Για να ζήσουν δύο εν ειρήνι, πρέπει να το θέλουν αμφότεροι· αν ένας από τους δύο είναι ισχυρογνώμων και θέλει με τη βία να

επιβάλλει στον άλλο να δουλεύει για λογαριασμό του και να τον υπηρετεί, αυτός ο άλλος, αν θέλει να διατηρήσει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια του και να μην περιπέσει στην πλέον ταπεινή δουλεία, παρ' όλη την αγάπη του για την ειρήνη και την ομόνοια, είναι υποχρεωμένος ν' αντισταθεί στη δύναμη μ' όλα τα πρόσφορα μέσα .

Η ρίζα των κακών που ταλαιπώρησαν και ταλαιπωρούν την ανθρωπότητα, εκτός εκείνων εννοείται που εξαρτώνται από τις αντίξοες δυνάμεις της φύσης, βρίσκεται στο ότι οι άνθρωποι δεν έχουν κατανοήσει πως η συμφωνία και αδελφική συνεργασία είναι το καλύτερο μέσο για την εξασφάλιση στους πάντες του μέγιστου δυνατού καλού, με αποτέλεσμα οι πιο δυνατοί και πιο πανούργοι να θέλουν να υποτάξουν και να εκμεταλλεύονται τους υπολοίπους. Κι όταν καταφέρουν ν' αποκτήσουν κάποιο πλεονέκτημα, θέλουν να το εξασφαλίσουν και να το διαιωνίσουν, δημιουργώντας για την υπεράσπιση του κάθε μορφής όργανα συνεχούς καταναγκασμού. Εξ αυτού ολόκληρη η ιστορία είναι γεμάτη αιματηρούς συγκρούσεις: Αυταρχικές ενέργειες, αδικίες, άγρια καταπίεση από τη μια πλευρά, εξεγέρσεις από την άλλη.

Δεν προτίθεμαι να κάνω διακρίσεις μεταξύ των παρατάξεων: Οποιοσδήποτε θέλει να χειραφετηθεί, ή να προσπαθήσει να χειραφετηθεί, οφείλει να αντιπαρατάξει τη δύναμη στη δύναμη, τα όπλα στα όπλα. Όμως ο καθένας, ενώ βρίσκει αναγκαίο και δίκαιο να χρησιμοποιεί τη δύναμη για να υπερασπίσει την ελευθερία του, τα συμφέροντα του, την τάξη του, τη χώρα του, καταδικάζει, στο όνομα μιας ιδιαίτερης ηθικής που τον διακρίνει, τη βία, όταν αυτή στρέφεται εναντίον του για την ελευθερία, τα συμφέροντα, την τάξη, τη χώρα κάποιων άλλων. [...] Θυμίζω ότι επ' ευκαιρία μιας πολύκροτης αναρχικής απόπειρας, κάποιος που φιγουράριζε τότε στις πρώτες γραμμές του σοσιαλιστικού κόμματος και είχε επιστρέψει φρέσκος-φρέσκος από τον ελληνοτουρκικό πόλεμο, κραύγαζε δυνατά, με την έγκριση των συντρόφων του, ότι η ανθρώπινη ζωή είναι ιερή και δεν πρέπει να αφαιρείται ούτε για την υπόθεση της ελευθερίας. Φαίνεται ότι εξαιρείται η ζωή των Τούρκων και η υπόθεση της ελληνικής ανεξαρτησίας. Παραλογισμός ή υποκρισία;

Ωστόσο η αναρχική βία είναι η μοναδική που δικαιολογείται, η μοναδική που δεν είναι εγκληματική. Μιλώ φυσικά για τη βία που έχει όντως αναρχικά χαρακτηριστικά, και όχι για κάποια τυφλή ή παράλογη βίαιη ενέργεια η οποία αποδίδεται στους αναρχικούς, ή για εκείνη που πιθανώς διαπράττεται από πραγματικούς αναρχικούς, ωθούμενους στην παράφορα από άδικες καταδιώξεις, ή

τυφλωμένους, λόγω υπερβολικής ευαισθησίας που δεν μετριάζει η λογική, από τη θέα των κοινωνικών αδικιών, από τη λύπη για τη λύπη των άλλων. Η πραγματική αναρχική βία είναι αυτή που σταματά όταν σταματά η ανάγκη υπεράσπισης της ελευθερίας. Αυτή μετριάζεται από τη γνώση ότι τα άτομα ξεχωριστά, λόγω κληρονομικότητας και περιβάλλοντος, είναι ελάχιστα υπεύθυνα για τη θέση που βρέθηκαν· αυτή δεν την εμπνέει το μίσος, αλλά η αγάπη· και είναι ιερή εφόσον σκοπεύει στην απελευθέρωση των πάντων και όχι στην αντικατάσταση της κυριαρχίας των άλλων με τη δική τους.

[...] Οι αναρχικοί δεν είναι υποκριτές. Η δύναμη χρειάζεται να αποκρούεται με τη δύναμη: Σήμερα εναντίον της καταπίεσης του σήμερα· αύριο εναντίον της καταπίεσης που ίσως αντικαταστήσει αυτή του σήμερα. Εμείς θέλουμε την ελευθερία για όλους, για μας και για τους φίλους μας, όπως για τους αντιπάλους και τους εχθρούς μας. Ελευθερία στοχασμού και προπαγάνδισης της σκέψης μας, ελευθερία εργασίας και οργάνωσης της ζωής μας όπως μας ευχαριστεί· όχι ελευθερία, εννοείται -και παρακαλούνται οι κομμουνιστές να μην παρερμηνεύουν— για την κατάργηση της ελευθερίας και εκμετάλλευση της εργασίας των άλλων.

[«Pensiero e Volontà», 1 Σεπτεμβρίου 1924]

Ο επαναστατικός τρόμος

[...] Το μίσος και η επιθυμία για εκδίκηση είναι αχαλίνωτα συναισθήματα, που φυσιολογικά η καταπίεση ξυπνά και τροφοδοτεί· αλλά αν αυτά μπορεί ν' αποτελέσουν μια δύναμη χρήσιμη για την αποτίναξη του ζυγού, ίσως κατόπιν να αποδειχτούν μια αρνητική δύναμη όταν θα πρέπει ν' αντικατασταθεί η καταπίεση όχι με μια νέα καταπίεση, αλλά με την ελευθερία και την αδελφοσύνη μεταξύ των ανθρώπων. Γι' αυτό κι εμείς οφείλουμε να ενισχύουμε τη διέγερση εκείνων των ανώτερων συναισθημάτων που η ενεργητικότητά τους κατευθύνεται στη φλογερή αγάπη του καλού, προσέχοντας να μην ανασταλεί η ορμή, αποτελούμενη από καλούς και κακούς παράγοντες, η αναγκαία για τη νίκη. Ας δεχτούμε πως η μάζα θα δράσει καλύτερα σύμφωνα με τις παρορμήσεις της, παρά αν με το πρόσχημα της καθοδήγησης της, τής βάζαμε ένα φρένο το οποίο θα μπορούσε να μετατραπεί σε μια νέα τυραννία —αλλά να θυμόμαστε πάντοτε ότι εμείς οι αναρχικοί δεν μπορούμε να είμαστε ούτε εκδικητές, ούτε «τιμωροί». Εμείς θέλουμε να είμαστε απελευθερωτές και οφείλουμε να δράσουμε ως τέτοιοι μέσω της διδαχής και του παραδείγματος.

θ' ασχοληθώ εδώ μ' ένα πολύ σημαντικό ζήτημα, το οποίο άλλωστε είναι το

μοναδικό σοβαρό επιχείρημα που παρουσιάζουν οι επικριτές μου σ' αυτή τη συζήτηση: Την άμυνα της επανάστασης.

Υπάρχουν ακόμη πολλοί που γοητεύονται από την ιδέα του «τρόμου». Αυτοί νομίζουν ότι η γκιλοτίνα, οι τουφεκισμοί, οι σφαγές, οι εκτοπίσεις, η φυλακή («κρεμάλα και φυλακή» μου έλεγε προσφάτως ένας από τους πιο γνωστούς κομμουνιστές) είναι ισχυρά και απαραίτητα όπλα της επανάστασης και πιστεύουν ότι αν τόσες επαναστάσεις έχουν ηττηθεί ή δεν έχουν δώσει το αναμενόμενο αποτέλεσμα, οφείλεται στην καλοσύνη, στην «αδυναμία» των επαναστατών, οι οποίοι δεν καταδίωξαν, δεν καταπίεσαν και δεν έσφαξαν αρκετά.

Υπάρχει μια τρέχουσα προκατάληψη σε συγκεκριμένα επαναστατικά περιβάλλοντα, που έχει τις ρίζες της στη ρητορική και στις ιστορικές διαστρεβλώσεις των απολογητών της μεγάλης γαλλικής επανάστασης και η οποία ενδυναμώθηκε τα τελευταία χρόνια με την προπαγάνδα των μπολσεβίκων. Αλλά η αλήθεια είναι ακριβώς το αντίθετο· ο τρόμος υπήρξε ανέκαθεν εργαλείο της τυραννίας. Στη Γαλλία εξυπηρέτησε την παράλογη τυραννία του Ροβεσπιέρου και άνοιξε τον δρόμο στον Ναπολέοντα και την επακόλουθη αντίδραση. Στη Ρωσία κατεδίωξε και δολοφόνησε αναρχικούς και σοσιαλιστές, μακέλεψε εργάτες και εξεγερμένους αγρότες, και τελικά ανέκοψε την ορμή μιας επανάστασης που πραγματικά θα μπορούσε ν' ανοίξει ένα νέο κεφάλαιο στον πολιτισμό.

Εκείνοι που πιστεύουν στην επαναστατική αποτελεσματικότητα, η οποία απελευθερώνει από την καταπίεση και την αγριότητα, έχουν την ίδια νοοτροπία με τους νομικούς, που πιστεύουν ότι μπορεί ν' αποφευχθεί το έγκλημα και να βελτιωθεί ηθικά ο κόσμος μέσω των αυστηρών ποινών. Ο τρόμος, όπως και ο πόλεμος, αποκαλύπτει τα αταβιστικά, κτηνώδη συναισθήματα, ακόμη κι αν καλύπτονται καλά από ένα βερνίκι πολιτισμού και φέρνει στο προσκήνιο τα χειρότερα στοιχεία που διαθέτει ο πληθυσμός. Και αντί να χρησιμεύει για την υπεράσπιση της επανάστασης, τη δυσφημεί, την κάνει μισητή στις μάζες και, μετά από μια περίοδο άγριων συγκρούσεων, καταλήγει αναγκαστικά σ' αυτό που σήμερα θ' αποκαλούσαμε «εξομάλυνση», δηλαδή τη νομιμοποίηση και τη διαιώνιση της τυραννίας. Είτε κερδίσει η μία είτε η άλλη παράταξη, θα καταλήγουμε πάντοτε στη συγκρότηση μιας ισχυρής κυβέρνησης, η οποία θα εξασφαλίζει στους μεν την ειρήνη σε βάρος της ελευθερίας και στους δε την κυριαρχία χωρίς πολλούς κινδύνους.

Γνωρίζω καλά ότι οι αναρχικοί τρομοκράτες (εκείνοι οι λίγοι που υπάρχουν)

απορρίπτουν κάθε οργανωμένο τρόμο, που ασκείται από πληρωμένα όργανα βάσει των διαταγών μιας κυβέρνησης και θα ήθελαν οι μάζες να θανατώσουν οι ίδιες τους εχθρούς τους. Αλλά αυτό δεν θα έκανε τίποτ' άλλο από το να χειροτερεύσει την κατάσταση. Ο τρόμος μπορεί να αρέσει στους φανατικούς, αλλά ταιριάζει προπάντων στους πραγματικά κακούς, τους διψασμένους για χρήμα και αίμα. Και δεν χρειάζεται να εξιδανικεύουμε τη μάζα, παρουσιάζοντάς την σαν αποτελούμενη από απλούς ανθρώπους, οι οποίοι μπορεί να προβαίνουν σε κάποιες ακρότητες, αλλά εμφορούνται πάντοτε από καλές προθέσεις. Οι μπάτσοι και οι φασίστες υπηρετούν τους μπουρζουάδες, αλλά προέρχονται από τη μάζα!

Ο Φασισμός μάζεψε πολλούς εγκληματίες κι έτσι, μέχρι ενός βαθμού, ξεκαθάρισε προκαταβολικά το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα πραγματοποιηθεί η επανάσταση· αλλά δεν πρέπει να θεωρήσουμε ότι όλοι οι Ντουμίνι και Τσεζαρίνο Ρόσι είναι φασίστες. Υπάρχουν εκείνοι που για κάποιον λόγο δεν θέλουν, ή δεν μπορούν να γίνουν φασίστες· αλλά είναι διατεθειμένοι να κάνουν στο όνομα της «επανάστασης», εκείνο που οι φασίστες κάνουν στο όνομα της «πατρίδας». Κι έτσι, όπως οι κακοποιοί σ' όλα τα καθεστώτα είναι πάντοτε έτοιμοι να τεθούν στην υπηρεσία των νέων καθεστώτων και να γίνουν τα πιο αφοσιωμένα τους όργανα, οι φασίστες του σήμερα μπορεί να σπεύσουν να δηλώσουν άγριο αναρχικοί, κομμουνιστές ή ότι άλλο τους καπνίσει, προκειμένου να συνεχίσουν να έχουν δύναμη και να ικανοποιούν τα ταπεινά τους ένστικτα. Και αν δεν μπορούν να το καταφέρουν στις χώρες τους επειδή είναι γνωστοί και σταμπαρισμένοι, πηγαίνουν και κάνουν αλλού τους επαναστάτες και προσπαθούν ν' αναδειχθούν παρουσιαζόμενοι σαν οι πιο βίαιοι, οι πιο «ενεργητικοί» σε σχέση με τους άλλους, αντιμετωπίζοντας σαν μετριοπαθείς, καθυστερημένους, «πυροσβέστες», αντεπαναστάτες, εκείνους που αντιλαμβάνονται την επανάσταση ως ένα μεγάλο έργο καλοσύνης και αγάπης.

Σαφώς η επανάσταση πρέπει ν' αμυνθεί και να εξελιχθεί με μια αμείλικτη λογική· αλλά δεν πρέπει και δεν μπορεί ν' αμυνθεί με μέσα που αντιφάσκουν με τους σκοπούς της.

Το μεγαλύτερο αμυντικό μέσο της επανάστασης παραμένει πάντοτε η αφαίρεση από τους μπουρζουάδες των οικονομικών μέσων της κυριαρχίας, ο εξοπλισμός των πάντων (μέχρις ότου να μπορέσουν όλοι να πετάξουν τα όπλα σαν παιχνίδια άχρηστα και επικίνδυνα) και το ενδιαφέρον του πληθυσμού, στην πλειονότητα του, για τη νίκη.

Αν, προκειμένου να νικήσουμε, θά 'πρεπε να στήσουμε κρεμάλες στις πλατείες, θα

προτιμούσα να χάσουμε.

[«Pensiero e Volontà», 10 Οκτωβρίου 1924]

Πηγή: «Εργαστήρι Ελευθεριακής Κουλτούρας»